

O'ZBEKISTON

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN

LANGUAGE & CULTURE

ISSN 2181-922X

2022 Vol. 3

www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

UZBEKISTAN:

LANGUAGE AND CULTURE

2022 Vol. 3

**www.navoiy-uni.uz
www.uzlc.navoiy-uni.uz**

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosari: Nodirbek Jo'raqo'ziyev

Mas'ul kotib: Ozoda Tojiboyeva

Tahrir kengashi

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboyev, Samixon Ashirboyev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Baxtiyor Mengliyev, Uzoq Jo'raqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, G'aybulla Boboyorov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov.

Tahrir hay'ati

Isa Habibbeyli (Ozarbayjon)	Maria Sabtelni (Kanada)
Frederik Bressand (Fransiya)	Timur Kocaoğlu (AQSH)
Ingeborg Baldauf (Germaniya)	Almaz Ülvi (Ozarbayjon)
Mark Toutant (Fransiya)	Tanju Seyhan (Turkiya)
Rochelle Almeida (AQSH)	Xisao Komatsu (Yaponiya)
Akrom Habibullayev (AQSH)	Emek Üşenmez (Turkiya)
Valeriy S. Xan (O'zbekiston)	Abdulvahap Kara (Turkiya)
Eunkyung Oh (Janubiy Koreya)	Alizoda Saidumar (Tojikiston)
Oqilxon Ibrohimov (O'zbekiston)	Dilorom Ashurova (O'zbekiston)
Shodmon Vohidov (Tojikiston)	Darya Jigulskaya (Rossiya)

“O'zbekiston: til va madaniyat” jurnali – lingvistika, tarix, adabiyot, tarjimashunoslik, san'at, etnografiya, falsafa, antropologiya va ijtimoiy tadqiqotlarni o'rganish kabi sohalarni qamrab olgan akademik jurnal.

Jurnal bir yilda to'rt marta chop etiladi.

Jurnalning maqsadi – ko'rsatilgan sohalarga oid dolzarb mavzulardagi bahs-munozaraga undaydigan, yangi, innovatsion g'oyalarga boy, o'z konsepsiyasiga ega bo'lgan tadqiqotlarni nashr etishdir.

Ingliz, rus va o'zbek tillaridagi, shuningdek, boshqa turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi. Iqtisodiy tahlillar hamda siyosatga oid maqolalar e'lon qilinmaydi.

Jurnalda kitoblarga yozilgan taqrizlar, adabiyotlar sharhi, konferensiyalar hisobotlari va tadqiqot loyihalari natijalari ham e'lon qilinadi. Mualliflar fikri tahririyat nuqtayi nazaridan farq qilishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: uzlangcult@gmail.com
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature

Editor-in-Chief: Shuhrat Sirojiddinov

Deputy Editor in Chief: Nodirbek Jurakuziev

Executive secretary: Ozoda Tajibaeva

Editorial board

Ahmadali Asqarov, Abdulaziz Mansur, Akmal Saidov, Akmal Nur, Adham Ashirov, Nizomiddin Mahmudov, Hamidulla Dadaboev, Samixon Ashirboev, Bahodir Karimov, Aftondil Erkinov, Bakhtiyor Mengliev, Uzoq Juraqulov, Sulton Normamatov, Murtazo Sayidumarov, Gaybulla Babayarov, Nozliya Normurodova, Abdi Mamatov.

Editorial Committee

Isa Habibbeyli (Azerbaijan)	Maria Subtelny (Canada)
Frederique Bressand (France)	Timur Kozhaoglu (USA)
Ingeborg Baldauf (Germany)	Almaz Ulvi (Azerbaijan)
Marc Toutant (France)	Tanju Seyhan (Turkey)
Rochelle Almeida (USA)	Hisao Komatsu (Japan)
Akram Habibullaev (USA)	Emek Üşenmez (Turkey)
Valeriy S. Khan (Uzbekistan)	Abdolvahap Kara (Turkey)
Eunkyung Oh (South Korea)	Alizoda Saidumar (Tajikistan)
Oqilkhon Ibrohimov (Uzbekistan)	Dilorom Ashurova (Uzbekistan)
Shodmon Vohidov (Tajikistan)	Daria Zhigulskaya (Russia)

“Uzbekistan: Language and Culture” is an academic journal that publishes works in the field of linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies.

The journal is published four times a year.

The purpose of the journal is to publish the results of the latest research that are rich in new, innovative ideas and has its own concept, which stimulates debate on topical issues in these areas.

The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcome. We do not publish economic analyses or political articles.

In addition to research articles, the journal announces book and literary work reviews, conference reports and research project results.

The authors' ideas may differ from those of the editors'.

Alisher Navo'i Tashkent State University of the Uzbek Language and Literature.

103, Yusuf Khos Hojib, Yakkasaray, Tashkent, Uzbekistan.

Email: uzlangcult@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

MUNDARIJA

Lingvistika

To'lqin Tog'ayev

XX asrning 20-30-yillarida O'zbekistonda til va yozuv siyosati.....6

Murodqosim Abdiyev

Soha terminlari izohli lug'atlarini tuzishga doir mulohazalar.....23

Mardon Rahmatov

Alisher Navoiyning lirik asarlarida takrirlarning
sintaktik-semantik xususiyatlari.....36

Abdumannon Hasanov

Lakuna – til va madaniyatning mushtarak muammosi.....50

Muhammadsolih Tursunov

"Alpomish" dostoni matnlarining alfavit va chastotali
lug'atlari hamda statistik tahlili.....61

Gulnoraxon Niyazova

Jahon tilshunosligida detektiv asarlarning lingvistik
aspektda o'rganilish davrlari.....76

Adabiyotshunoslik. Tarjimashunoslik

Zaynabidin Abdirashidov

"Shimol shamoli" yoki Buxoroning uyg'onishi:
Istanbuldan bir nazar.....87

Gulbahor Ashurova

Tarixiy shaxs tasvirida tarixiy fakt va talqin muammosi.....112

CONTENT

Linguistics

Tulqin Togaev

Language and writing policy in Uzbekistan during the period
20s-30s of the 20th century.....6

Murodqasim Abdiev

Some notes on the compilation of explanatory
dictionaries of field terms.....25

Mardon Rahmatov

The syntactic-semantic features of takrirs in the lyrical works
of Alisher Navoi.....36

Abdumannon Hasanov

Lacuna as a common problem of language and culture.....50

Muhammadsolih Tursunov

Alphabetical and frequency dictionaries and statistical
analyses of "Alpomish" epic texts.....61

Gulnorakhon Niyazova

Periods of study of detective works in linguistic aspect
in world linguistics.....76

Literature. Translation studies

Zaynabidin Abdirashidov

"North wind" or the Awakening of Bukhara: a view from Istanbul.....87

Gulbahor Ashurova

Problem of historical facts and interpretation in the
portrait of a historical person.....112

Tarixiy shaxs tasvirida tarixiy fakt va talqin muammosi

Gulbahor Ashurova¹

Abstrakt

Mustaqillik yurtimizning barcha ijodkorlariga yangicha fikrlash va ijod qilish, o'zining yuksak adabiy-estetik idellarini targ'ib qilish, tarixiy fakt va talqin muammosini yoritish orqali tarixiy haqiqatni ro'yi-rost, haqqoniy ko'rsatib berish, buyuk tarixiy siymolar haqida asar yaratish imkoniyatini berdi.

Badiiy adabiyotdagi bunday evrilishlar ijodkorlarning asarlarida ham o'z aksini topdi. Tarixiy fakt va talqin muammosi, adabiy-estetik ideal kategoriyasi xorij va o'zbek adabiyotshunoslari hamda adabiyotshunoslikka yondosh bo'lgan bir qator fan tarmoq vakillari tomonidan ularning o'z oldiga qo'ygan maqsad va vazifalariga ko'ra turli darajada yoritilganligini ko'rish mumkin.

Ushbu maqolada o'zbek adabiyotida buyuk tarixiy siymolar, tarixiy shaxslar tasvirida tarixiy fakt va talqin muammosining yoritilishi, tarixiy asarning yaratilishiga sabab bo'lgan omillar, badiiy asarga berilgan baho, mustaqillik davri o'zbek nasrida tarixiy siymolarga munosabat masalasi, xususan, Navoiy siymosining ifoda etilishi muammosi e'tiborga olingan. Shuningdek, maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotida tarixiylik va tarixiy shaxs obrazining badiiy talqini tadqiqi atroflicha yoritilganligi bilan ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: *mustaqillik davri, o'zbek adabiyoti, roman, tarixiylik, obraz.*

Kirish

Mustaqillik davri o'zbek adabiyoti kontekstida barcha adabiy janrlarda muayyan evrilish jarayonlari ko'zga tashlanmoqda. Xususan, bunday o'zgarish tarixga munosabat va tarixiy shaxslarga estetik munosabat tarzida yaqqol namoyon bo'layotganligi bilan bog'liq. Ayniqsa, hazrat Alisher Navoiyning betakror siymosi tarixiylik, tari-

¹Ashurova Gulbahor Nurullayevna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: gulbahora777@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6079-7814

Iqtibos uchun: Ashurova, G. A. 2022. "Tarixiy shaxs tasvirida tarixiy fakt va talqin muammosi". *O'zbekiston: til va madaniyat* 3: 112–121.

xiy shaxs badiiy obrazining talqin etilishi mustaqillikdan avvalgi talqindan boshqa qiyofada kitobxon ko'ngil olamida yangicha rakkursda namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun bugungi kunda Navoiy yashagan tarixiy davr, adabiy muhit, Navoiyning tafakkur, taxayyul, tasavvur, ruhiy olamining haqqoniy tasviri tarixiy shaxs tasviridagi tarixiy fakt, talqin muammosi, me'yor va mezonlar muammosini o'rganish ehtiyoji tug'ildi.

Mustaqillik davri ko'plab tarixiy shaxslar hayotiga oid mavzu va muammolarni ancha dadil va kengroq miqyoslarda mushohada qilish imkonini berdi. Buyuk mutafakkirlar (Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Forobiy, Alisher Navoiy), jahoniy e'tiroflarga sazovor bo'lgan davlat arboblari va sarkardalar (Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur...) ko'plab qalam ahli (Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Ogahiy va boshqa) yozuvchi, shoirlarimizning diqqat markaziga ko'chdi. Xususan, bu davrda mutafakkir shoir, hazrat Alisher Navoiy hayoti va ijodiga e'tibor kuchaydi. Navoiy shaxsiyati oddiy shaxsiyat emas. U insonparvarlik g'oyalari targ'ibotchisi bo'lish bilan birga, ularni hayotga tatbiq etishga intilgan faol va jasur inson edi. Binobarin, uning tengsiz shaxsiyati, o'zi yaratgan asarlaridagi g'oyalar bilan uyg'unlashib shoirning hayotlik davridanoq tarixiy-badiiy asarlarning qahramoni bo'lganligini ko'rish mumkin.

Mustaqillik badiiy adabiyotda tarixiy shaxs fenomenini ro'yi-rost poetik tasvirlash imkonini berdi. Bu davrda o'zbek adabiyotida ko'plab tarixiy shaxslar, jumladan, Alisher Navoiy siymosi yoritilgan ko'plab badiiy asarlar – hikoya, qissa, roman, poema, lirik va dramatik asarlar yaratildi. Ularda ulug' shoir va mutafakkir siymosi haqqoniy tarixiy fakt va voqelikka asoslangan tamoyil orqali yoritilgani bilan ahamiyatlidir.

Zamonaviy adabiy jarayon an'ana tuprog'idan oziqlanadi. Binobarin, Navoiyning xalq poetik tafakkurini anglash darajasi an'ana va yangilik, obrazning tarixiy asoslari, poetik mahorat va ijodiy individuallik kabi masalalar bilan hamohang.

Hazrat Navoiy nomi nafaqat folklor va mumtoz adabiyotda, balki mustaqillik davri o'zbek zamonaviy adabiyotining barcha tur va janrlarida ham tilga olinishi bejiz emas.

Akademik B.Nazarov Amir Temurning badiiy adabiyotdagi tasvirlanish tarixi haqida gapirib turib, jumladan, shunday deydi: "Shu vaqtgacha bu dahlo siymosi haqida o'nlab tillarda yuzlab, ehtimol, minglab tarixiy bitiklar, maqola va tadqiqotlar, turli janrlarda badiiy asarlar yozildi. Ular ichida xolis niyat bilan yozilganlari oz

emas. Biroq ba'zilar yetarlicha aniq manbalarga ega bo'lmay turib, ayrimlari borib tutgan noxolislik va g'arazgo'ylik tufayli, qanchadan-qancha namunalari esa mafkuraviy tushovda yaratilgani sabab bu ulug' zot va u bilan bog'liq tarix ko'pdan-ko'p hollarda bir yoqlama, hatto, buzib ko'rsatildi, noto'g'ri talqin etildi, mahoratdagi noqisliklar bois badiiy jihatdan teran va to'laqonli aks ettirilmadi...

Buyuk mustaqillik Amir Temurni nainki o'zbek xalqi, balki umuman, jahon xalqlariga qaytarib berdi! Murakkab, to'zonli va to'fonli tarix sarhadlarida yotgan ma'lumotlarning saragini sarga, puchagini puchakka ajratish, haqiqatlar yuzini g'uborlardan tozalash imkoniyatlari ochildi. Yangi zamon o'z navbatida muarrix olimlar va adiblar oldiga yangi-yangi vaziflar qo'ydi" [Nazarov 2019, 50-51].

Mazkur mulohazalar ko'p jihatdan badiiy adabiyotdagi Alisher Navoiy siymosi muammosiga ham mos va muvofiqligini e'tirof etish o'rinli bo'ladi.

Sobiq Sovet davri mafkurasi Navoiy shaxsiyati va ijodiga nisbatan ham uning diniy-tasavvufiy dunyoqarashi, olam va odamga munosabati masalasi haqqoniy yoritilishi cheklangan yoxud ayrim holatlarda mutlaqo biryoqlama talqinlarni ma'qullar edi. Birgina Navoiy va Husayn Boyqaro yoki Navoiy va Binoiy munosabatlari talqini haqida mulohaza yuritishgning o'ziyoq bu boradagi cheklarnishlarni tasavvur qilish imkonini beradi.

Badiiy adabiyot – hayotning in'ikosi. Bu aksiomani keltirishdan maqsad shuki, yuqorida aytilgan noo'rin mulohazalarning paydo bo'lishi, ularning badiiy adabiyotga ko'chib o'tishi ham aslida ilmiy doiralardagi ayrim nojoiz mulohazalarning aks-sadolari edi, xolos.

Bu boradagi fikrlarga batafsil to'xtamasdan, ularning sabab va oqibatlari ixcham va haqqoniy tarzda ko'rsatib berilgan bir ko'chirmani keltirish bilan kifoyalanish maqsadga muvofiq. Bu mulohazalar akademik A.Mirziyoyevga tegishli: "Ushbu noxolis iddaolar badiiy adabiyotga ham ta'sir qildi. Oybek "Navoiy" romanida Navoiy va Binoiy o'rtasidagi buzib ko'rsatilgan munosabatlar tasviridan chetda qololmadi" [Mirzoyev 1976, 363]. Ayni hodisalar Mirkarim Osim, Uyg'un va Izzat Sulton asarlarida ham qisman namoyon bo'lgan edi.

Alohida ta'kidlash joizki, tarixiy siymolarning badiiy talqini muammosi jahon adabiyotshunosligining diqqat-e'tiborida eng muhim ilmiy muammolar sirasiga kiradi. Faqat yozuvchi va shoirlarning o'zigagina bag'ishlangan ilmiy ishlar hajmini bor qamrovi bilan tasavvur qilishning o'zi ham oson emas. Ularning ayrim-

larini qayd etish mumkin. Tarixiy siymolar obrazini yaratishda Fitrat, Oybek, Uyg'un, Asqad Muxtor, Odil Yoqubov, Bo'riboy Ahmedov, Pirimqul Qodirov, Abdulla Oripov, Asror Samad, Nurali Qobul, Muhammad Ali, Xurshid Davron, Sirojiddin Sayyid, Iqbol Mirzo, Isajon Sulton, G'ayrat Majid, Muzaffar Mirzo, To'ra Mirza va boshqa ko'plab ijodkorlar barakali mehnat qilishdi.

Alisher Navoiy siymosi tasvirida vatanga, millatga fidoyilik tuyg'ulari ustuvorlik qiladi. Hatto Husayn Boyqaro bilan do'stlik munosabatlari tasvirlarida ham mualliflar bu tuyg'ularning yurt va vatanga muhabbat tuyg'ulari bilan eshligini, yaxlitligini maxsus urg'ulaydi. Ushbu jarayondagi yuksak axloqiy-ma'naviy talablar bilan tabiiy uyg'unlik esa Alisher Navoiy siymosini yanada go'zal, salobatli va yoqimli qiladi.

Badiiy ijodning sir-u sinoati nihoyatda ko'p. Ularning asl mohiyatini inkishof etish har doim ham qiyin. Badiiy asar qanday yoziladi? Nega yoziladi? Kim uchun yoziladi? Bunday savollarni uzluksiz davom ettirish mumkin. Albatta, hozirgacha olingan javoblar ham oz emas.

Tarixiy shaxs tasviridagi o'ziga xoslikning asosiysi shundaki, unda mavzu aniq va uning chegara qamrovi ham taxminan belgilidir. Shunga qaramay, bu "aniqlik" va "chegaralarning belgisi" ekanligi shu qadar kattaki, uning bor hududini tasavvur qilishning o'zi oson emas.

Tarixiy shaxs tasviri va talqinida qahramonlarning "bugunimiz uchun qadrlar va qimmatli bo'lgan xususiyatlarni badiiy talqin markaziga tortish muhim o'rin" tutadi [Nazarov 2019, 6]. Ayni mana shu maqsadda jalb etilgan tarixiy fakt va materiallar talqini ham o'ziga xos yondashuvlar tizimi bilan ajratib olinishini qayd etish lozim. Muhimi, shu tanlov kitobxonga huzur va maroq bag'ishlashi lozim.

Qahramon ruhiyatini tasvirlashda badiiy usullardan foydalanish adibning tajriba va mahoratiga bog'liq. Bunda tavsif, portret chizgisi, monolog va dialoglar, tabiat lavhalari, boshqalar tilidan mulohaza bildirish va boshqa vositalar qo'llanadi. Bir qahramonni boshqa bir qahramon bilan muqoyasa qilish, qiyoslash yoki zid qo'yish ham shu sirga kiradi [Nazarov 2019, 23].

Alisher Navoiy islomiy aqidalarning to'la-to'kis ado etilishini, bunday urf-odatlarining jamiyat hayotida nihoyatda katta va jiddiy mavqega egaligini, ayniqsa, hokim tabaqaning bu boradagi tutumlari ularning xalq oldidagi obro'-e'tiborlarining ham tegishli darajada baholanishidagi bosh omil ekanini yaxshi biladi. Tarixiy roman-

larda ayni mana shu jihat qay tarzda o'z ifodasini topgan? Qahramon nutqi uning tarixiy muhit, tarixiy sharoitdagi holatini tasvirlash va tasdiqlash uchun ko'proq xizmat qiladi. Ayni paytda u qahramonni zamonamiz bilan ham yaqinlashtirishga xizmat qilishi mumkin. Tarixiy asarning zamonaviyligi, ehtimol, bir jihatdan ayni mana shu nuqtalarga ham bog'liqdir. Bunda qahramon nutqi zamonaviy muammolar bilan uyg'un kela boshlaydi.

“Badiiy obrazni yaratish jarayoni dastlab materiallarning qat’iy saralanishi demakdir: san’atkor tasvirlanayotgan obrazning eng xarakterli jihatlarini oladi, barcha tasodifiy narsalardan voz kechadi, u yoki bu qirralarini to’liq yorqinlashtirganiga qadar yiriklashtirish yoki o’tkirlashtirish hisobiga rivojlantirib boradi” [Крупчанова 2009, 40]. Har qanday yozuvchi tasvir davomida nutqning funksional-mantiqiy tiplariga murojaat qilib boradi. Ular ko'proq tavsif, hikoyalash, mulohaza shakllarida namoyon bo'ladi. Tavsif muayyan narsa hodisa, makon yoki zamonni, alohida yoki bir necha shaxslarning so'z vositasidagi tasvirlaridir. Hikoyalash hodisalar haqidagi hikoyadir. Hikoyalashning matni turli harakatlar, hodisalarni izchil ko'rsatib berish deganidir. Mulohaza esa muayyan fikrni so'z vositasida bayon etish, tushuntirish, izohlash va tasdiqlashdan iborat [Русский язык и культура речи 1979, 210]. Ayni mana shu shakllar adabiy qahramon va unga bog'liq bo'lgan tasavvurlarning to'liq yoki to'liq bo'lmasligiga sabab bo'lishi mumkin.

Bu tezisning isboti uchun mutafakkir adib haqida yaratilgan asarlar tahlilidan oldin Amir Temur nutqida qo'llangan birgina so'zning ijtimoiy hamda adabiy-estetik quvvatini tasdiqlab turadigan bir faktga e'tiborni qaratish maqsadga muvofiq ko'rinadi. Bu faktni bizga Amir Temur obrazining G'arbiy Yevropa adabiyotidagi talqinlari bilan shug'ullangan olim S. Ermatov tavsiya etadi: “Kastiliya qiroli Enrike (Genri) III ning elchisi Rui Gonsales de Klavixoning 1404-yilda Samarqandga tashrif buyurganligi va uning buyuk Sohibqiron tomonidan iliq qabul qilinganligi tarixdan yaxshi ma'lum. Klavixo ushbu qabul marosimi haqida quyidagilarni yozadi: “...Shunda Temur Bek bizga onhazrat qirolimiz haqida savollar berdi: “Qirol o'g'limning ishlari qalay? Sog'ligi joyidami?” Bir qarashda nima uchun Amir Temurdek buyuk zot yiroqdagi Kastiliya qirolini “o'g'lim” deb atagani o'quvchiga qorong'uligicha qoladi. “Yetti iqlim sultoni” kitoibining muallifi, angliyalik Hilda Hukhem bu haqda so'z yuritir ekan, “o'g'il” so'zi tobeinlarga nisbatan murojaat shakli edi”, deb yozadi. Bunga o'zbek olimi A. Ziyoyev ham qo'shiladi: “O'sha zamon diplomatiyasi tilida “o'g'lim” degani – “menga tobe” degani bo'lgan”. Biz,

afsuski, ularning bu fikriga qo'shilmaymiz. Bunga sabab, birinchidan, ingliz adibasi va A.Ziyoyevdan boshqa na sharqlik va na g'arblik biror muarrix bunday fikrni bildirmagan. Ikkinchidan, Kastiliya va Leon qiroli Enrike III Amir Temurga tobe bo'lmagan. Sohibqiron Enrike III ni nima uchun "o'g'lim" deb ataganini bilish uchun esa Enrike III ning hayotiga va Amir Temur bilan Kastiliya qiroli o'rtasidagi munosabatlar tarixiga nazar solmoq lozim. Enrike III 1379-yili Burgos shahrida Kastiliya qirollari oilasida dunyoga kelgan. 1390-yili otasi otdan yiqilib tushib, bevaqt vafot etgan. 1393-yili o'n to'rt yoshida taxtga o'tirgan Enrike III qisqagina hukmdorligi davrida mamlakatda tinchlik o'rnatdi, iqtisodiy ahvolni o'ngladi. U tashqi siyosat borasida ham mohir diplomat sifatida tanildi. Enrike III nomiga yoshligidanoq "xasta" (el Dolente) so'zini qo'shib aytishardi, biroq uning nima bilan og'rigani haqida tarixda aniq ma'lumotlar yo'q. Enrike III o'sha paytda Kichik va Markaziy Osiyolarda ro'y berayotgan voqealardan yaxshi xabardor bo'lgan, Yildirim Boyazid Yevropaga solayotgan tahdiddan tashvishga tushgan. Shu sababli ham u Amir Temur haqida to'liqroq ma'lumot olish uchun Sharqqa o'z elchilari Payo Gomes de Sotomayor va Hernan Sanches Palasuelosni yubordi. Ular 1402-yili 28-iyulda Anqara jangining shohidlari bo'lishgan, Amir Temurni zafar bilan qutlashgan. Ispan tarixchisi Gil Davila Gonsales "Kastiliya qiroli Enrike IIIning hayoti va faoliyati" kitobida yozishicha, Amir Temur elchilarga jangovar qurollar tuhfa etgan. Sohibqiron tomonidan iliq qabul qilingan Sotomayor va Palasuelos Enrike III ni ko'klarga ko'tarishgan, uning Amir Temur bilan do'stona aloqalar o'rnatish niyatida ekanligini ma'lum qilishgan. Elchilar 1403-yili fevralida Kastiliyaga qaytib borishadi. Ularni va Sohibqiron yo'llagan elchi Muhammad Keshiyni qiroli Enrike III o'zining Segoviyadagi qasrida qabul qiladi. Amir Temurning ehtiromidan Enrike III bag'oyat ta'sirlanadi va do'stona munosabatlarni rivojlantirish uchun zudlik bilan Samarqandga yangi elchi Rui Gonsales de Klavixoni jo'natadi. Amir Temur Samarqandga yetib kelgan Klavixodan qirolning sog'ligi haqida so'raganida tamoman haqli edi. Zero, u dastlabki ispan elchilari va Kastiliyaga borib qaytgan o'z elchisi orqali Enrike III ning xastaligidan xabardor bo'lgan. Bu bilan u o'zining nafaqat o'ta madaniyatli va dono davlat rahbariligini namoyon etgan, balki o'z saltanati bilan do'stona munosabatlar o'rnatgan uzoq Kastiliya qiroliga otalarcha g'amxo'rlik ko'rsatgan. Amir Temurning qirol elchilariga aytgan quyidagi so'zlari ham aynan shundan dalolat beradi: "Qirol sizlarni sovg'asiz, faqat (birgina) maktub bilan yuborganida ham men o'g'limning sog'ligini bilib, sovg'a olganday xursand bo'lur erdim" [Ermatova 2009, 12-13].

Amir Temurning o'zbek adabiyoti tarixida mavjud obrazini takrorlamaslik uchun izlanish, tarix kitoblarini o'qish, buyuk jahongirning ko'nglini tushunish hamda e'tiqodiy amal va a'mollarini bayon etish uchun yozuvchi keng ko'lamli dunyoqarashga ega bo'lishi lozim. Tarixni tiriltirish uchun voqelik tafsiloti, sanalar yoki ma'lumotlarni bilishning o'zi kamlik qiladi. Oddiy, quruq ma'lumot bayoni, xabar matnlari o'quvchini zeriktirishi mumkin. Asrlar bag'rida sokin yotgan sohir ovoz sadolanishi uchun tarixiy faktda haqiqat va talqinda teranlik, xuddi rubob toridek chertganda ohangrabodek o'ziga jalb etuvchi ohang tarqatishi lozim. Tarixni tilga kiritish, tarixiy shaxslarni "so'zlatish", "kiyintirish", ishonchli portretlarini chizish, moziy muhitiga mos fikrlatish, qalbiga quloq tutib, dard-u alamini anglashbularning bari yozuvchidan tarixiy haqiqatni tarixiy fakt va mezonlarga asoslanib yozishni talab etadi. Yuqorida keltirilgan misol bu jihatning nechog'li muhimligini ko'rsatuvchi omildir.

Xulosa

Yuqoridagi talqinlarga asoslanib quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Badiiy asarning yaratilishi ko'plab omillarga bog'liq. Tarixiy mavzudagi asarlarda mana shu omillar bilan birgalikda real ijtimoiy-tarixiy hodisalarning badiiy adabiyotga "ko'chishi" bilan bog'liq qonuniyatlar ham amal qiladi.

2. Tarixiy fakt va materiallar o'z-o'zicha "adabiy material" bo'lib qolmaydi. Bunda ijodkorning nihoyatda murakkab bo'lgan ijodiy fikrlash jarayonidagi umumlashtirish, saralash va tanlash tamoyillari ustuvor mavqe tutadi.

3. Tarixiy shaxs tasviri va talqinida qahramonlarning "bugunimiz uchun qadrlil va qimmatli bo'lgan xususiyatlarni badiiy talqin markaziga tortish muhim o'rin" tutadi. Ayni mana shu maqsadda jalb etilgan tarixiy fakt va materiallar talqini ham o'ziga xos yondashuvlar tizimi bilan ajratib olinishini qayd etish lozim. Muhimi, ayni mana shu tanlov asarning hayotiy, jonli, ta'sirchan, kitobxon uchun huzur va maroq bag'ishlashi bilan xarakterlidir.

4. Hikoyalash hodisalar haqidagi hikoyadir. Hikoyalashning matni – turli harakatlar, hodisalarni izchil ko'rsatib berish deganidir. Mulohaza esa muayyan fikrni so'z vositasida bayon etish, tushuntirish, izohlash va tasdiqlashdan iborat. Mustaqillik davri o'zbek nasrida ayni mana shu shakllar adabiy qahramon va unga bog'liq bo'lgan tasavvurlarning to'liq yoki to'liq bo'lmasligi tarixiy fakt va talqin muammosining yechimida ko'rinadi.

5. Tarixiy shaxs tasviri va talqinida qahramonlarning “bugunimiz uchun qadrlı va qimmatlı bo‘lgan xususiyatlarni badiiy talqin markaziga tortish muhim o‘rin” tutadi. Ayni maqsadda jalb etilgan tarixiy fakt va materiallar talqini tarixiylik kontekstida o‘ziga xos yondashuvlar tizimini tashkil etadi.

6. O‘zbek adabiyotida tarixiy shaxs tasvirida tarixiy fakt va talqin muammosi, tarixiy asarning yaratilishi, unga berilgan baho mustaqillik davri o‘zbek nasrida tarixiy siymolarga munosabat, ayniqsa, Navoiy siymosining ifoda etilishi masalasi bilan uzviy bog‘liqdir.

Adabiyotlar

- Сирожиддинов, Ш. 2011. *Алишер Навоий: манбаларнинг қиёсий-типологик, текстологик таҳлили*. Тошкент: Академнашр.
- Тўхлиев, Б. 2017. *Алишер Навоий ҳаёти ва ижоди (Альбом-қўлланма)*. Тошкент: Баёз.
- Жумахўжа, Н. 1996. *Сатрлар силсиласидаги сеҳр*. Тошкент: Ўқитувчи.
- Жабборов, Нурбой. 2015. *Шеър аҳлининг икки жаҳонгири. Замон, мезон, шеърят*. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи.
- Йўлдош, Қ. 2020. *“Моҳият реаллиги ифодаси”*. Романга сўнгги сўз. Тошкент: Ғафур Ғулом нашриёти.
- Журақулов, У. 2017. *Алишер Навоий “Хамса”сида хронотоп поэтикаси*. Филол.фан. док. дисс. автореф. Тошкент.
- Якубов, Ислон. 2018. *Мустақиллик даври ўзбек романлари поетикаси*. 71. Тошкент. Филол. фан. д-ри (ДсС) дисс. автореф.
- Алимбаев, А. 2005. *“Тарих жозибаси”. Моҳият 30 декабрь*.
- Эрматов, Б. 2019. *Ғарбий Европа мамлакатлари адабиётларида Амир Темур сиймоси (сарчашмалар, тасаввур ва талқинлар)*. Филол. фан. дисс. автореферати. Тошкент.
- Расулмуҳамедова, Д. 2000. *Истиқлол даври ўзбек драматургиясида Амир Темур образини яратиш муаммолари*. Филол. фан. ном. дис. автореф. Тошкент.
- Юсупова, Г. 2005. *Ҳозирги ўзбек романларида Амир Темур ва темурийлар образининг бадий талқини*. Филол. фан. ном. дисс. автореф. Тошкент.
- Хамраева, Маърифат. 2010. *Тарихий ҳақиқат ва бадий талқин (насрий асарларда Амир Темур образи)*. Тошкент. Филол. фан. ном. дис. автореф.
- Мирзоев, А. 1976. *Камал ад-Дин Бинаи*. Москва: Наука.
- Назаров, Б. 2019. *Барҳаёт асар. Адабий-танқидий мақолалар*. Тошкент: Машхур-пресс.
- Ҳайдарова, Р. *Тарихий ҳақиқат, бадий тўқима ва уйдирма*. <http://uchildiz.uz.uz/tarixiy-haqiqat-badiiy-to'qima-va-uydi/>
- Введение в литературоведение*. 2009. Под общей редакцией Л.М.Крупчанова. Москва: ОНИКС.

Русский язык и культура речи. 2010. 17 практических занятий. Под редакцией Евгений Ганаплской, Алексей Хохлова. СПб, Питер.

Problem of historical facts and interpretation in the portrait of a historical person

Gulbahor Ashurova¹

Abstract

The Independence of our country gave all the creators opportunity to think and create in a new way, promote our high literary and aesthetic ideals, to show the historical truth truthfully, and create works about great historical figures.

Such developments in fiction were also reflected in the works of many writers. It can be seen that many foreign and Uzbek literary scholars and representatives of a number of branches of science studied the problem of historical fact and interpretation, the category of natural-aesthetic ideal. Their works covered issues related to literary studies in different degrees according to the goals and tasks they have set for themselves.

This article deals with Uzbek literature of great historical figures, illumination of the problem of historical facts and interpretation the image of historical figures, the factors that caused the creation of a historical work and the assessment of an artistic work. It also discusses the issue of attitude of historical figures in the Uzbek prose during the period of independence, particular, the problem of expression of the figure of Navai. The article studies historicity and the artistic interpretation of the image of a historical figure in modern Uzbek literature that becomes the important thing in literature.

Key words: *The era of independence, Uzbek literature, novel, historicity, image.*

¹ Gulbahor N. Ashurova – Associate Professor of Tashkent State University of Uzbek Language and Literature Named after Alisher Navoi.

E-mail: gulbahora777@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-6079-7814

For citation: Ashurova, G.N. 2022. "Problem of historical facts and interpretation in the portrait of a historical person". *Uzbekistan: Language and Culture* 3: 112–121.

References

- Sirojiddinov, Sh. 2011. *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademyashr.
- To'xliiev, B. 2017. *Alisher Navoiy hayoti va ijodi* (Albom-qo'llanma). Toshkent: Bayoz.
- Jumaxo'ja, N. 1996. *Satrlar silsilasidagi sehr*. Toshkent: O'qituvchi.
- Jabborov, Nurboy. 2015. *She'r ahlining ikki jahongiri. Zamon, mezon, she'riyat*. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
- Yo'ldosh, Q. 2020. *Mohiyat realligi ifodasi*. Romanga so'nggi so'z. Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti.
- Juraqulov, U. 2017. Alisher Navoiy "Xamsa"sida xronotop poetikasi. Filol. fan. dok. diss. avtoref. Toshkent.
- Yakubov, Islom. 2018. *Mustaqillik davri o'zbek romanlari poetikasi*. Filol. fan. d-ri (DsC) diss. avtoref. Toshkent.
- Alimbekov, A. 2005. "Tarix jozibasi". *Mohiyat* 30 dekabr.
- Ermatov, B. 2019. *G'arbiy Yevropa mamlakatlari adabiyotlarida Amir Temur siymosi* (sarchashmalar, tasavvur va talqinlar). Filol. fan. diss. avtoreferati. Toshkent.
- Rasulmuhamedova, D. 2000. *Istiqlol davri o'zbek dramaturgiyasida Amir Temur obrazini yaratish muammolari*. Filol. fan. nom. dis. avtoref. Toshkent.
- Yusupova, G. 2005. *Hozirgi o'zbek romanlarida Amir Temur va temuriylar obrazining badiiy talqini*. Filol. fan. nom. diss. avtoref. Toshkent.
- Xamraeva, Ma'rifat. 2010. *Tarixiy haqiqat va badiiy talqin* (nasriy asarlarda Amir Temur obrazi). Filol. fan. nom. dis. avtoref. Toshkent.
- Mirzoev, A. 1976. *Kamal ad-Din Binai*. Moskva: Nauka.
- Nazarov, B. 2019. *Barhayot asar*. Adabiy-tanqidiy maqolalar. Toshkent: Mashhur-press.
- Haydarova, R. *Tarixiy haqiqat, badiiy to'qima va uydirma*. <http://uchildiz.uz.uz/tarixiy-haqiqat-badiiy-to'qima-va-uydi/>
- Vvedenie v literaturovedenie*. 2009. Pod obshchey redaktsiyei L.M.Krupchano-va. Moskva: ONIKS.
- Russkiy yazyk i kultura rechi*. 2010. 17 prakticheskix zanyatiy. Pod redaktsiyei Yevgeniy Ganaplskoy, Aleksey Xoxlova. SPb, Piter.

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (annotatsiya) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki"

shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

VII. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

VIII.1. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*, Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Familiya, kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anijon, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq mualliflari bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismlari to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda birinchi muallif ismi yoziladi va "boshqalar" deb ko'rsatiladi.

[Familiya va boshqalar kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*.

Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki muallif tomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VIII.2. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8. Toshkent.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

VIII.3. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi “O‘zbekiston adabiyoti va san’ati” gazetasida chop etilgan maqolasida aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro‘yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo‘yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo‘lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko‘rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi.

Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. “Jomiy “Xamsa” yozganmi?.” *O‘zbekiston adabiyoti va san’ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. “Maqola nomi.” *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. “Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi”. *UZA: O‘zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so‘ngida foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro‘yxati ikki qismdan iborat bo‘lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko‘rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o‘zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini “The Chicago Manual of Style, 16th Edition” qo‘llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko‘rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: language and culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of *The Chicago Manual of Style*, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: *Title of the Book*. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

- Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.
- Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.
- Level 3. Modified “down” style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.
- Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, “Author’s own” translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of *University of Chicago Readings in Western Civilization*, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a

chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders>

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan 0936-raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com

Bosishga 30.09.2022-yilda ruxsat etildi.
Bichimi 70x100 1/16, Ofset bosma. "Cambria" garniturasida.
Shartli b.t. 7,51. Nashr b.t. 7,62.

"O'zbekiston: til va madaniyat" jurnali tahririyatida
tayyorlandi va sahifalandi.
"YASHNOBOD NASHR" bosmaxonasida chop etildi.
Adadi 300 nusxa. Buyurtma №2.
Bosmaxona manzili: Toshkent shahar Yashnobod tumani,
58-a harbiy shaharcha.